

Etelä-Savon hyvinvointialueen alijäämien kattamisen aikataulun muuttaminen

Aluehallitus 09.03.2026 § 62

7993/00.01.02.02/2025

Valmistelija

Konsernipalvelujen toimialajohtaja Sami Sipilä puh. 044 770 0577

Rahoitusjohtaja Arto Jalkanen puh. 040 359 6841

Hyvinvointialuelain 115.1 §:n mukaan aluevaltuuston on kunkin vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä hyvinvointialueelle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio, jossa otetaan huomioon hyvinvointialuekonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä aluevaltuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma vähintään kolmeksi vuodeksi. Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Taloussuunnitelma on hyvinvointialuelain 115.2 §:n mukaan laadittava siten, että se on tasapainossa tai ylijäämäinen viimeistään toisen talousarviovuotta seuraavan vuoden päättyessä. Taloussuunnitelman tasapainossa voidaan ottaa huomioon talousarvion laadintavuoden taseeseen kertyväksi arvioitu ylijäämä. Hyvinvointialueen taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään kahden vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Tässä määräajassa tulee kattaa myös talousarvion laadintavuonna tai sen jälkeen kertynyt alijäämä. Taloussuunnitelmassa hyväksytään hyvinvointialueen ja hyvinvointialuekonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet. Tavoitteiden on toteutettava hyvinvointialuestrategiaa.

Etelä-Savon hyvinvointialueen vuoden 2026 talousarvio on laadittu n. 7 miljoonaa euroa ylijäämäiseksi. Vuoden 2025 ylijäämä 2,7 miljoonaa huomioiden kumulatiivista alijäämää arvioidaan olevan vuoden 2026 lopussa n. 67 miljoonaa euroa. Täten alijäämät eivät tule katetuiksi lain vaatimassa ajassa ja on mahdollista, että Etelä-Savon hyvinvointialue joutuu hyvinvointialuelain 123 §:n mukaiseen arviointimenettelyyn vuoden 2026 tilinpäätöksen valmistuttua. Arviointimenettelyyn voi joutua myös mm. lainanottovaltuuden muuttamisen johdosta, joka on jo toteutunut vuonna 2025. Myös vuodelle 2026 on haettu lisälainanottovaltuutta, mutta tähän liittyy ehtoja ja asiasta ei vielä ole lopullista päätöstä.

Etelä-Savon hyvinvointialueen vuoden 2025 tilinpäätös osoittaa n. 2,7 miljoonaa euroa ylijäämää, joka on aiempaa -14,7 miljoonan euron arviota huomattavasti parempi. Tuloksen paranemiseen johtivat mm. sopeutustoimien pureminen ja sitä kautta kulujen pieneneminen sekä tulojen vähenemiseen liittyvät riskit eivät toteutuneet. Lisäksi poistot ja rahoituskulut jäivät matalammalle tasolle.

Tämä antaa paremmat lähtökohdat vuodelle 2026, mutta talousarvion n. 7 miljoonan tulos edellyttää sopeutustoimien toteutumista. Talousarvioon on niitä sisällytetty 52 miljoonan euron edestä ja lisäksi tavoitellaan 5 miljoonan säästöjä vapaaehtoisilla lomaraha- ja säästövapailta sekä rekrytointeja lykkäämällä. Hyvinvointialueiden rahoituslaskelmat päivitettiin talousarvion hyväksymisen jälkeen, jonka seurauksena Etelä-Savon hyvinvointialueen rahoitus kasvoi n. 1,7 miljoonaa euroa vuodelle 2026.

Etelä-Savon hyvinvointialue on sopeuttanut toimintaansa määrätietoisesta ja suunnitelmallisesti vuodesta 2023 alkaen ja tavoite on ollut kattaa alijäämät vuosikymmenen loppuun mennessä ja siten, että talouden sopeutukset eivät vaaranna palvelutuotantoa. Taloustilanteen heikkouteen on perussyynä riittämätön valtion rahoitus, johon ei edunvalvonnasta huolimatta ole muutosta tullut ja rahoituslaki ei huomioi Etelä-Savon erityispiirteitä riittävästi. Etelä-Savon hyvinvointialueen toimintamenojen kehitys on ollut pysyvästi hyvinvointialueiden keskiarvoa matalampaa, ja vuonna 2025 toimintamenojen kasvu oli 1,1 %.

Muutamit hyvinvointialueet saavat tämän hetken tiedon mukaan katettua alijäämät nykyisessä määräajassa eli vuoden 2026 loppuun mennessä, mutta suurimmalla osalla aikataulu alijäämien kattamiseen on pidempi. Etelä-Savon hyvinvointialueella alijäämien kattaminen vuoden 2026 loppuun mennessä ei ole realistista palvelujen järjestämisen näkökulmasta eikä myöskään rahoituksen riittämättömyydestä johtuen.

Hallituksen 11.12.2025 esityksessä (HE 189/2025) ehdotetaan muutettavaksi ja väliaikaisesti muutettavaksi hyvinvointialueesta annettua lakia. Alijäämän kattamista koskevaa sääntelyä muutettaisiin väliaikaisesti siten, että valtiovarainministeriö voisi hakemuksesta myöntää mahdollisuuden kattaa kertyneet alijäämät vuoden 2027 tai vuoden 2028 loppuun mennessä niille hyvinvointialueille, joille se on välttämätöntä lainsäädännön noudattamiseksi. Kertyneen alijäämän tulisi olla

katettavissa uudessa määräajassa. Hyvinvointialueen tulisi laatia aluevaltuuston hyväksymä suunnitelma kertyneen alijäämän kattamiseksi niin pian kuin mahdollista. Noin 10 hyvinvointialuetta voisi saada lisäaikaa alijäämien kattamiseen vuoteen 2027 tai 2028 saakka. Etelä-Savon hyvinvointialue ei nykyisen taloussuunnitelman perusteella ehtoa täytä, mutta mahdollisuudet alijäämien kattamiseen ovat olemassa, mikäli taloutta sopeutetaan merkittävästi jo aiemmin päätettyjen sopeutusten lisäksi.

Valtionvarainministeriön 3.3.2026 antaman tiedotteen mukaan hallitus täydentää esitystään alijäämien kattamisen joustoista. Helmikuussa 2026 päivitettyt rahoituksen painelaskelmat ennakoivat, että valtion rahoituksen määrä vuonna 2027 tulee olemaan huomattavasti pienempi kuin alkuperäisessä hallituksen esityksessä arvioitiin. Tämä lisää sopeutustarvetta useilla hyvinvointialueilla, mikä vaikeuttaa vuoden 2028 takarajan saavuttamista alijäämien kattamisessa, kuten alkuperäisessä hallituksen esityksessä asetettiin. Tämän johdosta hallitus on päättänyt tuovansa eduskuntaan täydentävän esityksen kattamisvelvoitteen määräaikojen joustoista ja sääntelyä täydennettäisiin siten, että tietyin edellytyksin valtiovarainministeriö voisi myöntää mahdollisuuden kattaa kertyneet alijäämät myös vuoden 2029 mennessä. Tämä koskisi niitä alueita, joille lisäaika on välttämätön lainsäädännön noudattamiseksi.

Valtiovarainministeriö tulisi päättämään määräajan jatkamisesta hyvinvointialueen esityksen perusteella. Hyvinvointialueelle ei myönnetä kattamismääräajan pidennystä automaattisesti hakemuksen johdosta, vaan valtiovarainministeriö arvioi uuden määräajan tarvetta. Päätös perustuu kunkin hyvinvointialueen taloudellisen tilanteen ja tulevaisuuden näkymien kokonaisarvioon. Alijäämien kattamisen lisäaika vuoteen 2029 ei lisäisi valtion hyvinvointialueiden rahoitusta, joten hyvinvointialueiden on edelleen jatkettava talouden sopeuttamista. Ne alueet, jotka eivät pystyisi kattamaan alijäämiään pidennetynkään määräajan puitteissa, ovat sosiaali- ja terveysministeriön ja valtiovarainministeriön harkinnassa käynnistää arviointimenettely. Lähtökohtaisesti arviointimenettelyssä alijäämien kattaminen tapahtuu tätä vielä pidemmän ajanjakson puitteissa.

Vuoden 2029 loppuun mennessä tehtävä alijäämien kattaminen tarkoittaa jo päätettyjen sopeutustoimien lisäksi arvioidaan tarvittavan n. 10–20 miljoonan vuosittaisia sopeutuksia vuosille 2027–2029. Yhteensä näistä

muodostuu useiden kymmenien miljoonien sopeutustarpeet vuosille 2027–2029. Mahdollinen vuoden 2026 talouden suotuisampi kehitys vähentäisi säästöpainetta, mutta toisaalta tulevat valtion rahoitusleikkaukset lisäävät niitä merkittävästi. Sopeutustarpeiden määrä on tämän hetken arvio ja summat täsmentyvät, kun uudet rahoituslaskelmat julkaistaan ja kun Etelä-Savon hyvinvointialueen vuoden 2027 talousarvion sekä vuosien 2027–2029 taloussuunnitelman laatiminen etenevät.

Lisäaika alijäämien kattamiseen vuoden 2029 loppuun mennessä on perusteltu, jotta talouden sopeutukset voidaan tehdä hallitusti ja palveluja vaarantamatta. Sopeutusten toteuttaminen mahdollisimman pian pienentää kumulatiivista sopeutustarvetta.

Taloussuunnitelman päivitys tuodaan päätöksentekoon mahdollisen vuoden 2026 talousarviomuutoksen yhteydessä, tai erillisenä asiana, mikäli vuoden 2026 talousarvioon ei kohdistu muutostarpeita.

Toimivalta

Hallintosääntö 9.2 §:n 1 kohta

Hyvinvointialuejohtajan esitys:

Aluehallitus

1. esittää aluevaltuustolle, että se päättää kattaa hyvinvointialueen alijäämät vuoden 2029 loppuun mennessä. Lisäksi aluevaltuusto valtuuttaa aluehallituksen hakemaan valtiovarainministeriöltä lisäaikaa alijäämien kattamiseen vuoden 2029 loppuun mennessä.
2. velvoittaa hyvinvointialuejohtajan laatimaan sopeutusohjelman, joka johtaa alijäämien kattamiseen vuoden 2029 loppuun mennessä. Sopeutusohjelma käsitellään aluevaltuuston kokouksessa kesäkuussa 2026.
3. valtuuttaa henkilöstöjohtajan vuoden 2029 loppuun saakka aloittamaan yhteistoimintalain mukaiset yhteistoimintaneuvottelut osana hyvinvointialueen talouden sopeutusohjelmaa.

Käsittely:

Merkitään, että hyvinvointialuejohtaja ja konsernipalvelujen toimialajohtaja selostivat asiaa kokouksessa.

Asiasta käydyn keskustelun aikana hyvinvointialuejohtaja muutti päätösesitystään siten, että päätösesityksen kohdan 2 lopusta poistetaan sana "kesäkuussa".

Merkitään, että Pirkko Valtola poistui kokouksesta klo 9.31 ja palasi klo 9.35.

Päätös:

Aluehallitus

1. esittää aluevaltuustolle, että se päättää kattaa hyvinvointialueen alijäämät vuoden 2029 loppuun mennessä. Lisäksi aluevaltuusto valtuuttaa aluehallituksen hakemaan valtiovarainministeriöltä lisääaikaa alijäämien kattamiseen vuoden 2029 loppuun mennessä.
2. velvoittaa hyvinvointialuejohtajan laatimaan sopeutusohjelman, joka johtaa alijäämien kattamiseen vuoden 2029 loppuun mennessä. Sopeutusohjelma käsitellään aluevaltuuston kokouksessa 2026.
3. valtuuttaa henkilöstöjohtajan vuoden 2029 loppuun saakka aloittamaan yhteistoimintalain mukaiset yhteistoimintaneuvottelut osana hyvinvointialueen talouden sopeutusohjelmaa.

Tiedoksi